

Dewulf, Bernard, 'Gesprek met tekenaar-schilder Jan De Maesschalck - Tekeningen zijn puzzels waar je moet uitkomen', *De Morgen*, 30 October (2002), p.6-8.

'TEKENINGEN ZIJN PUZZELS

Tekenaar en schilder Jan De Maesschalck maakte een selectie uit de tekeningen die hij nu al enkele jaren voor de boekenbijlage van *De Morgen* maakt. Bernard Dewulf praat met een gedreven kijker en een bedreven vakman.

JAN DE MAESSCHALCK

Ocgachtend, Leuven, 76 p., 37 euro.

De lezers van deze bijlage moeten intussen al lang vertrouwd zijn met de wekelijkse tekening die Jan De Maesschalck er sinds 1997 voor maakt. Uit dat werk van jaren verschijnt nu een selectie. Het is de eerste keer dat een zo ruime bloemlezing te boek is gesteld.

Jan De Maesschalck (1958) begon in 1988 als illustrator voor het weekblad *Humo*, wat hem al snel een zekere bekendheid opleverde. Vanaf 1993 tekende hij ook voor *De Standaard*. Nu tekent hij niet alleen wekelijks voor *De Morgen*, ook in *Tijd Cultuur*, de cultuurbijlage van de *Financieel Economische Tijd*, staat ieder week een tekening van hem. Een greep uit dat werk was zopas te zien in de belangrijke Antwerpse galerie Zeno X.

Het gaat goed met deze tekenaar.

We zitten in zijn atelier. Veel licht door grote dakramen, een buitenmaatse tafel, talrijke tekeningen, gestockeerde schilderijen. "Ik mag niet klagen", zegt hij. "Mijn zoon merkte onlangs op dat ik een goed leven heb. Hij dagelijks naar school en ik dagelijks thuis om te doen wat ik graag doe."

De Maesschalck zelf gaf op zijn vijftiende de school op. "Het interesseerde me niet meer en ik zei thuis: ik ga niet meer, punt. Aanvankelijk was dat erg, maar uiteindelijk hebben mijn ouders er goed op gereageerd. Ik heb toen nog een paar jaar kunsthumaniora gedaan, en vervolgens een jaar academie. Veel heb ik daar niet geleerd en goede herinneringen hou ik er ook al niet aan over. Wat ik nu kan heb ik vooral mezelf geleerd."

Dan volgden enkele jaren van zoeken, opdrachten links en rechts, tekenen, collage-achtige werken maken - iets ambiëren, maar wat? Zo gaat het vaker bij kunstenaars, zeg ik. Maar hij relateert, zoals hij nog wel zal doen tijdens het gesprek. "Ik weet niet

(Foto: Stephan Vanherent)

precies wat dat inhoudt: kunstenaar. Ik wilde wel iets, maar het was mij niet duidelijk wat. Dat ik uiteindelijk voor *Humo* kon gaan werken, is wel belangrijk geweest."

Hij mag dan een twijfelbaar en een relatieverder zijn, De Maesschalck is een knap tekenaar. Zijn werk is niet alleen technisch sterk, er spreekt ook een eigen stem uit -

beter gezegd een eigen kijk. Er zit niet zo veel stem in dit werk, het is van de verstilde soort. Een meisje zit in bad een boek te lezen. Een terras is op een glas na leeg. Een tuin is besneeuwd. Iemand zit heel alleen op een groot veld en plant iets. Een wandklok is stilgelegd met behulp van een stapel boeken. Een man zit in de schaduw van een immens raam teksten te krabbelen. Vier vrou-

wen zitten in een hoge ruimte volgestouwd met boeken wat te zitten. Huizen staan alleen en verlaten, of er is ergens één licht dat brandt.

Er schuilt veel verlatenheid in dit werk, binnen en buiten de mensen. Het uitzicht van de wereld wordt bepaald door het licht, en dus ook door de afwezigheid ervan, door schaduw, door schemering, door nacht - door onderling erg verschillende soorten licht. Dat maakt van die wereld tot op zekere hoogte een decor, waarin de stemming van de personages door het gebruikte licht gestuurd wordt.

Het geluid van deze wereld is vaak herleidbaar tot een licht sombere achtergrondtoon. Ik mag aannemen dat dat ook de zielsmuziek is van de tekenaar? "Ik kan over dat sombere moeilijk iets zeggen." De Maesschalck, dat is snel duidelijk, praat niet makkelijk over zijn werk. Daarom tekent hij natuurlijker, omdat hij makkelijker tekent dan praat. "Als je mij nu vraagt wat ik van de ontwikkeling van de wereld vind, dan zal het antwoord somber zijn. Maar in mijn tekeningen heb ik het over een ander deel van mezelf, een melancholischer kant. Een behoefte ook aan mysterie, mede omdat het mysterie voor mij meer aanleiding geeft tot schoonheid. En hoe dan ook wil ik telkens weer iets moois maken."

Het is lang niet altijd duidelijk wat De Maesschalck nu precies wil zeggen in zijn tekeningen. Hij wil dan ook niet precies iets zeggen, hij wil veel open laten. Er gebeurt veel voor en na de tekeningen, meer dan tijdens. Toch zijn ze geenszins abstract, ze zijn zelfs zeer gedetailleerd en concreet. De figuren zijn meestal wel iets aan het doen, vaak aan het lezen of het schrijven, maar waarom doen ze wat ze doen? Er sluimert iets doelloos in hun bezigheden, iets tijdloos ook, hoe ingebed in interieurs en dagelijksheid ze ook worden opgevoerd. Mag ik ze zacht eenzaam noemen?

"Dat mag", zegt hij. "Ik teken niet echt vrolijke, levensbeamende

WAAR JE MOET UITKOMEN'

(Illustratie Jan De Maesschalck)

mensen. Dat soort personages ga ik uit de weg. Die koester ik niet. Maar dat gebeurt allemaal groten-deels onbewust, het is mijn aard. Ik schep graag een zekere sfeer van eenzaamheid, al ervaar ik zelf het eenzame en introverte van mijn figuren niet als negatief."

Die figuren, daar kunnen we moeilijk naast kijken, zijn meestal vrouwen. Niet altijd, maar vaak mooi, en enigszins leeg. De Maeschalck glimlacht, enigszins ongemakkelijk. "Dat is jouw interpretatie", zegt hij. "Een vrouw is gewoon mooier om te tekenen dan

een man. Vraag me niet uit te leggen waarom." Ik vraag het toch. Hij zucht, inschikkelijk. "Vrouwen lenen zich meer tot mysterie. Als ze leeg lijken, geeft dat de kijker de kans ze in te vullen naar eigen gevoel of inzicht."

Af en toe lijkt hij er mild mee te spotten, of niet? "Dat laat ik over aan de kijker. Mensen mogen in mijn tekeningen zien wat ze willen. Neem nu dat beeld van het lege terras. Het idee daarvoor is ontstaan toen ik zat te bladeren in een reisbrochure. Ik zag een foto van een druk terras met uitzicht op

een bergwand vol lelijke flats. Ik heb dat terras ontvolkt en de flats veranderd in mooie zuiders ogende woningen, en heb er een kerkje aan toegevoegd. Er bestaan twee versies van. Op één daarvan liggen nog een bril en een boek op een tafeltje. Iemand dacht dat hier twee mensen elkaar hadden gevonden en er in de roes van het ogenblik samen vandoor waren gegaan, met achterlating van die bril en dat boek. Dat vind ik prima, zo'n uitleg. Ik hoef daar niet mijn versie aan toe te voegen."

Dat de sfeer van eenzaamheid en somberte getemperd wordt heeft

'Het is een privilege elke week weer mijn tekeningen aan zoveel mensen te mogen laten zien'

veel van doen met De Maeschalcks zin voor ironie, en het absurde soms. Menige tekening bevat wel iets onnozels, iets nadrukkelijk anekdotisch, een kwinkslag, een knipoo. Bertolt Brecht die niet bij zijn sigaar kan. Een meisje dat enthousiast haar tong uitsteekt naar een boek. Het cliché van een naakte deerne die zit te lezen op het cliché van een wit paard. Literatuur gestapeld in een schuur. Een hoer die, werkloos, dan maar een boek ter hand heeft genomen.

"Ook dat zit in mij: het immer

relativerende. En de behoefte aan het anekdotische. Eigenlijk schipper ik tussen de twee: het anekdotische en het proberen te overstijgen van de anekdote - al merk ik dat ik de laatste tijd het anekdotische iets meer loslaat. Dat relativerende hangt natuurlijk ook samen met de plaats waar die tekeningen komen: de krant. Dat is een snel medium, waar ik niet te zwaarwichtig moet worden."

Betekent zulks ook dat de tekenaar snel moet tekenen? "Het moet er in één dag op staan. Als het vlot gaat, kan het weleens in een halve dag, maar dat is uitzonderlijk. Ik ben met zo'n tekening wel al bezig geweest voor ik echt ga zitten. Het gebeurt dat ik 's nachts lig te overdenken hoe ik iets zal oplossen. Tekeningen zijn vaak puzzels waar je moet uitkomen. Dat is vaak het prettige eraan. Het gaat niet alleen om de compositie, ook de harmonie is van belang. Er mag niets wringen, anders leid je de aandacht af van wat je wilt zeggen."

De Maeschalck is geen tekenaar *pur sang*. Wie goed naar zijn werk kijkt, ziet dat hij een soort miniatuurschilderijtjes op papier maakt. Hij werkt dan ook vooral met verf, snel drogende acrylverf, vaak in combinatie met andere materialen, zoals pastel, inkt, waterverf, potlood. Een enkele keer maakt hij een heuse collage.

"Ik werk graag op papier. Ik vind daar rust op - het hanteerbare, het licht plooibare en het kadreerbare liggen mij goed. Ook de structuur van papier heb ik graag. Ik breng altijd eerst een grondlaag aan, waarmee ik dan achteraf kan spe-

(ADVERTENTIE)

Kamiel Vanhole
O Heer, waar zijn uw zijstraten?

ISBN: 902907213X - € 15,50

Een picareske roman:
'bezin u over het avondland!'

J. M. MEULENHOF
Standaarduitgeverij, be

► len in de tekening, bijvoorbeeld door stukken open te laten of door die laag te laten doorschemeren. Dat is wat schilders ook vaak doen. Het komt erop neer dat het doel de middelen heiligt. Ik gebruik verschillende technieken afhankelijk van het resultaat dat ik wil bereiken."

De Maesschalck schildert niet alleen klein op papier, hij doet het ook groter, op doek: veelal portretten, onder meer harde, allesbehalve liefelijke beelden van kinderhoofdjes. Maar over dat 'grotere' werk, dat hij nog maar mondjesmaat heeft laten zien, zegt hij liever niet te veel. "Schilderen op doek is een heel ander verhaal. Het is ook veel persoonlijker, het gaat soms erg diep. Ik werk er ook niet vaak genoeg aan. Iets houdt mij tegen, misschien net dat erg persoonlijke. Maar ik voel me niet gefrustreerd als schilder. Mijn ego wordt al genoeg gestreeld in de krant. Ik amuseer me met het tekenen - meer dan met het maken van schilderijen. Ik beschouw het als een privilege elke week weer in de krant mijn tekeningen aan zoveel mensen te mogen laten zien, en er nog voor betaald te worden ook. Ik zou het niet kunnen missen."

Wie iets van het kunstverleden weet, merkt al snel dat De Maesschalck vaak minder en meer duidelijke verwijzingen naar voorgangers in zijn tekeningen aanbrengt. Composities, objecten, sferen. Twee namen springen daarbij in het oog: de Amerikaanse schilder Edward Hopper en onze Léon Spilliaert. Hoe onderling verschillend die ook zijn, beider werk ademt een sfeer van geheimzinnigheid, op het dreigende, onheilspellende af. En beiden hebben ook veel verlatenheid ver-eeuwigd.

"Dat zijn inderdaad twee voorbeelden voor mij, al zijn het niet de enige, ik kan ook David Levine, Lucian Freud en fotografen als Eugène Atget en Josef Sudek noemen. Maar Hopper en Spilliaert zijn liefdes die telkens weer terugkeren. Waarom ik nooit uitgekeken raak op het werk van Hopper,

is voor mij een raadsel. Hij heeft iets zeer filmisch. Ik vind zijn sobere, klassieke verflagen ook intens mooi. Die zijn natuurlijk niet los te koppelen van het licht dat hij schilderde. En ook Spilliaert heeft bijzondere dingen met het licht gedaan, met avondlijk en nachtelijk licht. En met inkt. Ik kan lang naar zijn vele grijzen en zwarten zitten kijken. Ik loop wel eens rond 's nachts en dan gebeurt het dat ik bij een bepaalde lichtval denk: dit is een Spilliaert. Ik grijp soms ook terug op Hopper en Spilliaert als ik ergens niet uitkom. Dan wil ik graag zien hoe zij het hebben opgelost."

Ook De Maesschalck tekent veel licht, en schaduw. Het draagt bij tot het mysterie dat hij wil opwekken. Het bezorgt zijn tekeningen vaak iets fotografisch. "Een fotograaf, een goede vriend van me, zei onlangs: ik ben jaloers op jou, waar ik soms uren en dagen naar moet zoeken, het juiste beeld, dat kun jij zelf in elkaar steken. Zo is het. Ik gebruik ook soms foto's als voorbeeld, maar het belangrijkste blijft toch het kijken naar de wereld en mijn verlangen om dingen, gebeurtenissen stil te zetten en vast te leggen. Het is niet zo dat ik almaar gericht rondkijk met het oog op beelden voor tekeningen, maar ik betrap mezelf er soms wel op. Ik heb nu ook zo'n digitale camera. Het is aangenaam en verleidelijk om daarmee te werken en beelden vast te leggen die zouden kunnen dienen. Maar ik ben daar niet fanatiek in. Je doet voortdurend bagage op, uit de realiteit of uit voorbeelden van anderen. In sommige tekeningen zitten ook wel wensdromen. Ik reis bijvoorbeeld graag, maar ik doe het weinig. Nu, dan teken ik een terras ergens in het zuiden en dan ben ik er een beetje geweest."

Het tekenen houdt deze mens geestelijk gezond? "Dat zou wel eens kunnen ja. Ik kan er in ieder geval veel in kwijt. En ik geniet er vaak ook van. Dat is misschien wel het belangrijkste: dat het prettig en bevredigend is om te doen. Ik bedoel: de handeling zelf van het tekenen is een weldaad voor mij."

BERNARD DEWULF

In de Bottelarij (Delaunoystraat 58 Brussel) loopt vanaf donderdagavond een tentoonstelling met werk van Jan De Maesschalck. Tot 23 november, open van dinsdag tot zaterdag, van 12 tot 18 uur. Jan De Maesschalck maakte tekeningen voor *Vensters. Uitzichten op poëzie en muziek*, een boek met cd, voor kinderen vanaf 8 jaar, uitgegeven bij het Davidsfonds.

